

DERLEME MAKALESİ / REVIEW PAPER

TÜRKİYE’DE SIĞINMACILARIN YEREL SİYASETE ETKİSİ¹
THE IMPACT OF REFUGEES ON LOCAL POLITICS IN TURKEY

Mustafa KÖSE²
Dr. Gökhan TURHAN³

ÖZ

Bu çalışma, 2011 sonrası Suriye iç savaşına bağlı olarak Türkiye’ye yönelen zorunlu göç hareketlerinin yerel siyaset üzerindeki etkilerini kapsamlı biçimde analiz etmektedir. Suriye’den gelen kitlesel sığınmacı akını, Türkiye’nin göç politikalarının dönüşümünü hızlandırmış, yerel yönetimlerin sosyal uyum, hizmet sunumu ve siyasal rekabet stratejilerini derinden etkilemiştir. Araştırma, nitel bir yöntem çerçevesinde tasarlanmış ve doküman analizi tekniği uygulanmıştır. Resmi kurum raporları, yasal düzenlemeler, belediyelerin göç politikaları, medya yansımaları ve akademik çalışmalar çok boyutlu olarak incelenmiştir. Kuramsal altyapı olarak aktör-temelli siyasal analiz yaklaşımı benimsenmiş; belediyeler, valilikler, siyasi partiler gibi formel aktörlerin yanı sıra STK’lar, medya organları ve kanaat önderlerinin göç konusundaki konumları değerlendirilmiştir. Bulgular, sığınmacıların oy hakkı bulunmasa da yerel halkın algıları, gündelik yaşam pratikleri ve siyasal tercihler üzerinde dolaylı fakat güçlü bir etkiye sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Yerel seçim dönemlerinde göç meselesi, siyasal söylemin ve rekabetin merkezine yerleşmiş; bazı belediyeler ayrımcı yaklaşımlar benimserken, bazıları ise sosyal uyum, istihdam ve çok dilli hizmetler üzerinden kapsayıcı politikalar geliştirmiştir. Çalışma, yerel yönetimlerin mali ve yasal kapasitelerinin güçlendirilmesi ve ayrımcılığın önlenmesini önermektedir.

Anahtar kelimeler: *Göç, Sığınmacı, Siyaset, Yerel Siyaset*

Jel kodları: *O15, R23*

ABSTRACT

This study comprehensively analyzes the impact of forced migration from Syria, particularly after 2011, on local politics in Turkey. The large-scale influx of Syrian refugees has accelerated the transformation of Turkey’s migration policies and significantly influenced the social cohesion strategies, service delivery, and political competition of local governments. The research is designed within a qualitative framework and employs the document analysis technique. Official reports, legal regulations, municipal policies, media portrayals, and academic literature are examined in a multidimensional manner. The theoretical framework relies on an actor-oriented political analysis approach, evaluating both formal actors—such as municipalities, governorships, and political parties—and informal actors including NGOs, media, and opinion leaders. Findings reveal that, despite lacking voting rights, refugees exert an indirect yet substantial influence on local politics through public perceptions, everyday interactions, and shifts in political preferences. During local elections, the migration issue often becomes central to political discourse and competition. While some municipalities adopt exclusionary or discriminatory practices to gain popular support, others pursue inclusive and integration-oriented policies focusing on social cohesion, employment opportunities, and multilingual services. The study highlights the

¹ Bu makale, Mustafa Köse tarafından yazılan yüksek lisans tez çalışmasının bir bölümünden türetilerek hazırlanmıştır.

² Yüksek Lisans Öğrencisi, SDÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Mustafa.com440@gmail.com, Orcid no: 0000 0002 1983 2443 (sorumlu yazar)

³ Dr., SDÜ, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, gokhanturhan@sdu.edu.tr, Orcid no: 0000 0003 4819 8514

necessity of enhancing the financial and administrative capacities of local governments while preventing discriminatory policies.

Keywords: *Migration, Refugee, Politics, Local Politics*

Jel Codes: *O15, R23*

1.GİRİŞ

Göç, insanlık tarihi kadar eski bir olgu olmakla birlikte, modern dönemde ulus-devletlerin sınırlarına, güvenlik politikalarına ve toplumsal yapısına doğrudan etki eden çok boyutlu bir dinamik haline gelmiştir. Özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren artan kitlesel göç hareketleri; çatışma, yoksulluk, iklim değişikliği ve siyasal istikrarsızlık gibi sebeplerle dünya genelinde daha görünür bir hale gelmiştir (Castles, de Haas & Miller, 2014). Bu bağlamda göç, yalnızca bireysel yer değişiminden ibaret bir süreç değil; aynı zamanda devletlerin sosyal politikalarını, şehir planlamalarını, kamusal hizmet sistemlerini ve siyasal dengelerini doğrudan etkileyen bir toplumsal dönüşüm aracı olarak karşımıza çıkmaktadır (Kirişçi & Karaca, 2015).

Türkiye, jeopolitik konumu ve tarihsel mirası itibarıyla hem göç veren hem göç alan bir ülke olmuş, özellikle son otuz yılda uluslararası göç hareketlerinin merkezinde yer almıştır. 2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı ile birlikte Türkiye, kısa sürede dünyanın en fazla sığınmacı barındıran ülkesi haline gelmiş; 2023 yılı itibarıyla 3,5 milyonun üzerinde kayıtlı Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2024). Bu olağanüstü demografik değişim, özellikle yerel yönetimlerin hizmet kapasitesi üzerinde doğrudan baskı oluşturmuş; kentlerin altyapısından sosyal yardım sistemine kadar birçok alanda yeniden yapılanma ihtiyacını doğurmuştur (TBB, 2021; Buluz, 2015).

Göç olgusu, sadece sosyal hizmet ya da güvenlik ekseninde ele alınamayacak kadar karmaşık bir yapıya sahiptir. Bugün göç, aynı zamanda siyasal kimliklerin, ideolojik kutuplaşmaların ve seçim dinamiklerinin de belirleyici bir bileşeni haline gelmiştir. Özellikle demokratik rejimlerde, göçmenlerin varlığı seçmen davranışlarını etkileyebilmekte; siyasi partilerin göç konusundaki söylemleri ise doğrudan seçim stratejilerine dönüşebilmektedir (Triandafyllidou, 2018). Bu durum, göçün yerel siyasetle ilişkisini daha da görünür kılmaktadır. Çünkü göçmenlerin varlığı, doğrudan bir biçimde şehirlerde hissedilmekte; hizmet erişimi, sosyal uyum ve gündelik yaşam etkileşimleri yerel siyasal gündemin merkezine yerleşmektedir (Ateş, 2020; Çakırer & Özservet, 2016).

Bu çalışmanın temel amacı, göç olgusunun Türkiye’de yerel siyaset üzerindeki çok boyutlu etkilerini analiz etmektir. Çalışma, göç, siyaset ve yerel siyaset kavramlarının kuramsal çerçevesini ortaya koyarak başlamakta; Türkiye’nin göç politikalarının tarihsel gelişimini ve göçmenlere yönelik yerel uygulamaları değerlendirmekte; nihayetinde ise sığınmacıların yerel siyasal süreçler üzerindeki etkilerini ampirik ve kuramsal verilerle ortaya koymaktadır. Bu yönüyle çalışma, göç literatürüne yerel siyaset eksenli bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın temel soruları şunlardır:

- Türkiye’ye yönelik zorunlu göç hareketleri, yerel siyasal yapı ve aktörleri nasıl dönüştürmektedir?
- Sığınmacıların varlığı, yerel halkın siyasal tercihlerini ve yerel yöneticilerin politikalarını hangi düzeyde etkilemektedir?
- Yerel yönetimler, artan sığınmacı nüfusu karşısında ne tür kurumsal ve siyasal stratejiler geliştirmektedir?

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemine dayalı olarak yapılandırılmıştır. Yöntemsel çerçevede doküman analizi tekniği kullanılmış; göç yönetimiyle ilgili yasal düzenlemeler, resmi raporlar, belediye politikaları, akademik literatür ve medya içerikleri incelenmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2021). Bu

sayede çalışmanın kuramsal temelleri, güncel pratiklerle ilişkilendirilmiş; hem kavramsal hem de ampirik düzeyde geçerlilik sağlanmıştır.

Sonuç olarak bu çalışma, Türkiye’de göç olgusunun yalnızca bir insani kriz ya da idari mesele değil; aynı zamanda kentlerin siyasal yapısını dönüştüren stratejik bir unsur olduğunu savunmakta; yerel yönetimler üzerinden şekillenen siyasal süreçlerde göçün belirleyici etkisini ortaya koymayı hedeflemektedir.

2. GÖÇ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR VE TÜRLERİ

Göç, yalnızca bireylerin bir coğrafi alandan diğerine fiziksel yer değiştirmesini ifade eden bir süreç olmanın ötesinde, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel boyutlarıyla çok katmanlı bir toplumsal olgudur. Modern devletlerin sınır politikalarını, vatandaşlık anlayışlarını ve kamu hizmeti sunumlarını doğrudan etkileyen göç olgusu, bu bağlamda hem bireysel hem de yapısal dönüşümleri beraberinde getirmektedir (Yalçın, 2004: 13). Göçün çok yönlü yapısı, kavramsal çerçevesinin de çok boyutlu biçimde ele alınmasını gerekli kılar. Bu bölümde göçle ilgili temel kavramlar açıklanmakta ve göç türleri sınıflandırılarak sunulmaktadır.

2.1. Göç ile İlgili Temel Kavramlar

Göçmen, Göç İdaresi Başkanlığı’na (2024: 44-45) göre, herhangi bir zorlama olmaksızın kişisel nedenlerle doğduğu veya uzun süre yaşadığı yeri terk eden ve gittiği yerde bir yıldan fazla süreyle ikamet eden bireyi ifade etmektedir. Bu bağlamda göçmenlik, gönüllü ve planlı bir yer değiştirme sürecine işaret etmektedir.

Mülteci, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve Türkiye’nin coğrafi sınırlama şartıyla taraf olduğu protokoller bağlamında değerlendirildiğinde, ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm görme korkusuyla ülkesini terk eden ve geri dönemeyen kişilere tanınan uluslararası hukuki statüyü ifade eder (Kartal ve Başçı, 2014).

Şartlı mülteci, bu tanımın Avrupa dışındaki ülkelerden gelen bireyler için uygulanmasıdır. Türkiye bu kişilere geçici koruma sağlamakta ve üçüncü ülkelere yerleştirilmelerini esas almaktadır (Acar, 2019).

Sığınmacı, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş ancak başvurusu henüz sonuçlanmamış kişidir. Sığınmacılık süreci, bireyin mülteci statüsü kazanıp kazanmayacağını belirlediği geçici bir hukuki aşamayı ifade etmektedir (Kartal ve Başçı, 2014).

Geçici veya ikincil koruma, mülteci veya şartlı mülteci statüsü tanınmayan, ancak vatandaşı olduğu ülkeye geri gönderildiğinde ciddi zarar görme riski taşıyan bireylere uygulanan özel koruma statüsüdür (Topal, 2015).

Göçün yönüne ve sürecin işleyişine göre kaynak ülke (Ünsal, 2019), hedef ülke (Kurt ve Tatar, 2024) ve geçiş ülkesi (Danış, 2004) gibi terimlerle de göçmenlerin hareketliliği tanımlanabilmektedir. Kaynak ülke, göç veren ülkeyi; hedef ülke, göçmenin yerleşmeyi amaçladığı ülkeyi; geçiş ülkesi ise genellikle hedef ülkeye ulaşmadan önce transit olarak geçilen ülkeyi ifade eder.

2.2. Göç Türleri

Göç olgusu, nedenleri ve biçimleri açısından oldukça çeşitlidir. Bu nedenle göç türleri; ekonomik, siyasal, çevresel ya da zorunluluk temelli etkenlere göre sınıflandırılabilir. Göçler, genel olarak iç göç ve dış göç olarak iki ana kategoriye ayrılır. İç göç, bir ülke sınırları içerisinde gerçekleşen yer değiştirmeleri ifade ederken; dış göç, bireylerin bir ülkeden başka bir ülkeye geçişini içerir (McNeill, 1984: 3-4).

Bunun yanı sıra göçler; zorunlu göç, gönüllü göç, kitlesel göç, mevsimlik göç, geçici göç, kalıcı göç gibi alt türlere de ayrılır. Zorunlu göç; savaş, doğal afet, siyasi baskı veya etnik temizlik gibi nedenlerle

bireylerin yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmaları durumunu ifade eder. Bu tür göçlerin en somut örneklerinden biri, 2011 sonrası Suriye’den Türkiye’ye yönelen zorunlu kitlesel göç dalgasıdır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2024). Gönüllü göç ise, bireyin daha iyi yaşam koşulları veya ekonomik fırsatlar gibi nedenlerle kendi rızasıyla gerçekleştirdiği göç türüdür (Aktel ve Kaygısız, 2018: 581).

Şahin ve Aydemir (2018: 126), göçü coğrafi (iç/dış), kitlesel, zorunlu, serbest ve ilkel gibi türlere ayırarak analiz etmektedir. Bu sınıflama, göçün yapısal özelliklerini ortaya koymak ve farklı bağlamlarda analiz yapabilmek açısından önemlidir.

Özetle, göç kavramı ve türleri sadece demografik bir değişken olarak değil, aynı zamanda siyasal, sosyal ve ekonomik yapıların biçimlenmesinde rol oynayan stratejik bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Türkiye örneğinde olduğu gibi, göçle birlikte ortaya çıkan yeni toplumsal düzenler ve hizmet ihtiyaçları, başta yerel yönetimler olmak üzere tüm kamusal aktörlerin stratejilerini dönüştürmekte; bu dönüşüm süreci, göçle ilgili kavramların doğru şekilde anlaşılmasını zorunlu kılmaktadır.

3. SİYASET VE YEREL SİYASET KAVRAMI

Siyaset, toplumsal hayatın düzenlenmesinde merkezi bir konuma sahip olan, normatif ve pratik boyutları bulunan çok katmanlı bir olgudur. İnsanlık tarihinin ilk çağlarından itibaren, bireylerin bir arada yaşama zorunluluğu ve bu yaşamı düzenleme ihtiyacı, siyaset kavramının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda siyaset, bireylerin bir toplum içerisinde çatışan çıkarlarını uzlaştırmak, kamu otoritesini meşrulaştırmak ve ortak iyiyi belirlemek için yürütülen faaliyetler bütünü olarak tanımlanabilir (Heywood, 2015: 24). Siyaset aynı zamanda iktidar ilişkilerinin nasıl kurulduğu, sürdürüldüğü ve dönüştürüldüğünü açıklayan bir süreçtir. Bu yönüyle siyaset, yalnızca devletin işleyişine indirgenemez; aksine, tüm toplumsal yapının işleyişini etkileyen çok boyutlu bir mekanizmadır (Bogdanor, 1999).

Siyaset kavramının tarihsel kökenlerine bakıldığında, özellikle Antik Yunan’da şehir-devletleri (polis) temelinde şekillenen siyasi düzenlemelerin, bugünkü siyasal organizasyonların ilk nüvelerini oluşturduğu görülmektedir. Aristoteles’in siyaseti “*en yüce bilim*” olarak tanımlaması, siyasal yaşamın birey ve toplum için taşıdığı temel önemi açıkça göstermektedir (Heywood, 2015: 23). Aristoteles’e göre siyaset, iyi yaşamı sağlamak üzere bireylerin oluşturduğu topluluklar arasında düzen kuran ve adaleti tesis eden bir etkinliktir.

Siyasetin kuramsal düzlemde farklı ideolojik gelenekler tarafından değişen biçimlerde tanımlanması da kavramın esnekliğine işaret etmektedir. Örneğin, liberal gelenek siyaseti bireysel özgürlüklerin korunması bağlamında yorumlarken; Marksist yaklaşım, siyaseti sınıflar arası çatışmanın bir aracı olarak görür. Feminist teoriler ise siyaseti toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin yeniden üretildiği ya da dönüştürüldüğü bir alan olarak analiz eder (Heywood, 2015: 36-44). Bu çeşitlilik, siyasetin yalnızca devlet kurumlarına değil, gündelik yaşamın tüm katmanlarına yayıldığını ortaya koymaktadır.

Siyaset kavramının bu kadar geniş bir çerçevede değerlendirilmesi, onun yerel düzeydeki tezahürlerinin de özel olarak ele alınmasını zorunlu kılar. Bu noktada devreye giren yerel siyaset kavramı, modern devletin merkezden yerele açılan en önemli uygulama ve temsil alanlarından biri olarak dikkat çeker. Yerel siyaset, genel anlamda, belirli bir coğrafi alan içinde yaşayan toplulukların kamusal ihtiyaçlarının karşılanması sürecinde ortaya çıkan karar alma, uygulama ve temsil faaliyetlerinin bütünüdür (Akdoğan, 2008: 10). Bu süreç; yalnızca belediye meclisi ya da yerel yöneticiler düzeyinde değil aynı zamanda siyasi partiler, sivil toplum örgütleri, mahalle birlikleri, medya organları ve bireylerin katılımı aracılığıyla da şekillenmektedir (Gül vd., 2014: 72).

Yerel siyasetin temelleri, siyaset biliminin şehir yönetiminden doğduğu tezine dayanır. Yerel düzeyde yürütülen siyasal faaliyetler, genellikle halkın doğrudan katılımını esas alır ve bu nedenle demokrasi

kültürünün gelişmesi açısından büyük önem taşır. Tip O'Neill'in ünlü "*Tüm siyaset yereldir*" sözü, siyasal kararların meşruiyet kazanmasının ve toplumsal karşılık bulmasının yerel düzeydeki uygulamalarla mümkün olduğunu vurgular (Heywood, 2015: 465). Bu nedenle, yerel siyaset yalnızca küçük ölçekli yönetimlerin konusu değil, aynı zamanda merkezi siyaseti etkileyen stratejik bir alan olarak değerlendirilmelidir.

Yerel siyaset, kentleşme olgusu ile birlikte daha da karmaşık hale gelmiştir. Hızlı nüfus artışı, mekânsal yoğunlaşma, toplumsal ihtiyaçların çeşitlenmesi ve hizmet sunumundaki beklentilerin artması, yerel yönetimlerin yalnızca idari değil, aynı zamanda siyasal aktörler olarak da konumlanmalarını zorunlu kılmıştır. Kentte yaşayan bireylerin kamusal hizmetlere ulaşımı, yönetime katılımı ve temsil edilme talepleri, yerel siyasetin sadece bir uygulama alanı değil, aynı zamanda toplumsal eşitsizliklerin yeniden üretildiği ya da aşılmasına çalışıldığı bir mücadele alanı olduğunu ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte, yerel siyaset sadece teknik ve idari bir işleyişi değil, aynı zamanda değerlerin, kimliklerin ve kültürlerin çatışma ve uzlaşma zeminini de barındırmaktadır. Özellikle çok kültürlü toplum yapılarında, göçle gelen yeni nüfusun siyasal katılımı, kimlik talepleri ve hizmet beklentileri yerel siyaset alanını dönüştürmekte; yeni gerilim ve işbirliği biçimlerini beraberinde getirmektedir (Trounstone, 2009: 61).

Sonuç olarak, siyaset ve yerel siyaset kavramları, hem kuramsal hem de pratik düzeyde birbirini tamamlayan, ancak kendi içinde de özgül dinamiklere sahip iki önemli alandır. Yerel siyaset, toplumsal taleplerin ilk kez somutlaştığı, vatandaş-devlet ilişkisinin en doğrudan yaşandığı düzey olması itibarıyla, göç olgusu gibi derin yapısal dönüşümlerin etkilerini anlamak ve yönetmek açısından da vazgeçilmez bir analitik çerçeve sunmaktadır. Bu nedenle göç çalışmalarında yerel siyaseti merkeze alan analizler, daha kapsayıcı ve uygulanabilir kamu politikaları geliştirilmesine olanak sağlayacaktır.

4. YEREL SİYASETTE AKTÖRLER

Yerel siyaset, yalnızca merkezden taşraya yönelen idari faaliyetlerin bir uzantısı değil; toplumsal taleplerin, çıkarların ve kimliklerin bir araya gelerek yerel düzeyde karşılaştığı, çatıştığı ve şekillendiği siyasal bir zemindir. Bu bağlamda yerel siyaset, yalnızca yerel yönetim organlarının değil, aynı zamanda çok sayıda formel ve enformel aktörün katılımıyla işleyen dinamik bir süreçtir. Çalışmanın bu bölümünde, yerel siyasette etkili olan aktörler; aktör-temelli siyasal analiz perspektifinde ele alınmaktadır. Bu yaklaşım, yerel düzeyde siyasal karar alma süreçlerine etki eden tüm birey, kurum ve grupları, rolleri ve etkileşim biçimleriyle birlikte incelemeyi hedeflemektedir.

Aktör-temelli analiz yaklaşımı, siyasal kararların sadece yapısal koşullar ya da hukuki düzenlemeler çerçevesinde alınmadığını; aksine, farklı aktörlerin çıkarları, değerleri, güç dengeleri ve stratejik davranışlarının da bu sürecin önemli belirleyicileri olduğunu savunur. Bu yaklaşıma göre, yerel siyasal ortamda şekillenen her karar, yalnızca yasal kurumlarca değil, aynı zamanda o karardan doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen sosyal aktörlerin etkileşimiyle biçimlenmektedir (Gül vd., 2014: 72; Göymen, 2006). Bu nedenle yerel siyaset, çok aktörlü ve çok katmanlı bir siyasal alan olarak değerlendirilmelidir.

4.1. Formel Aktörler

Formel aktörler, yasal ve kurumsal çerçevede tanımlanmış, yetki ve görevleri mevzuatla belirlenmiş olan resmi aktörlerdir. Bunlar genellikle kamu otoritesi taşıyan, karar alma ve uygulama yetkisine sahip yapılardır. Türkiye'de yerel siyasetin başlıca formel aktörleri şunlardır:

- Valilik ve Kaymakamlıklar: Devletin taşradaki temsilcileri olarak, merkezi yönetimin yerel uygulamalarını denetlemek ve koordine etmekle görevlidirler. Yerel kararların Anayasa ve yasalara uygunluğunu gözetirler.

- **Belediyeler ve İl Özel İdareleri:** Anayasa'nın 127. maddesi ve 5393 sayılı Belediye Kanunu çerçevesinde kurulmuş, halk tarafından seçilen temsilcilerce yönetilen yerel yönetim birimleridir. Kent içi hizmetlerin sunulmasında birincil sorumluluğa sahiptirler.
- **Belediye Meclisi ve Encümeni:** Yerel karar alma süreçlerinin temelini oluşturur. Belediye meclisi, belediye başkanının yürütme yetkisini sınırlandıran demokratik denetim mekanizmasıdır.
- **Siyasi Partiler ve Taşra Teşkilatları:** Yerel seçimlerde aday gösterme, seçmen mobilizasyonu ve siyasi gündem oluşturma işlevlerini yerine getirirler. Partilerin yerel örgütleri, merkez siyasetin yerel karşılıklarını üretir.
- **Bürokratlar ve Teknik Personel:** Belediyelerin uygulama kapasitesini şekillendiren uzman kadrolar, planlama, altyapı ve hizmet sunumunda önemli rol oynar.

4.2. Enformel Aktörler

Enformel aktörler, yerel siyasal süreçte doğrudan yasal yetki sahibi olmamakla birlikte, etkileri görmezden gelinemeyecek derecede yüksek olan; yerel toplumsal yapının derinliklerinde örgütlenmiş ya da sosyokültürel bağlamda etkili olan aktörlerdir. Bu aktörler, karar alma süreçlerine doğrudan katılmasalar da temsil, baskı oluşturma, gündem belirleme ve mobilizasyon faaliyetleriyle yerel siyaseti yönlendirebilirler.

- **Etnik Gruplar:** Yerel siyasette kimlik temelli yönelimlerin belirlenmesinde rol oynarlar. Özellikle çok kültürlü bölgelerde seçim tercihlerinde belirleyici olabilirler.
- **Dini Gruplar:** Yerel siyasette kimlik temelli yönelimlerin belirlenmesinde etkili olabilen bu yapılar hem doğrudan seçmen yönlendirme hem de dolaylı olarak siyasal aktörleri etkileme potansiyeline sahiptir.
- **Yerel Medya ve Sosyal Medya Aktörleri:** Yerelde kamuoyunun şekillenmesinde rol oynayan hatta önemli bir yere sahip olan medyanın, siyasetle arasındaki ilişki "*ortak yaşama ilişkisi*" olarak ifade edilebilir (Akdağ, 2020: 1176). Siyasilerin görünürlüğünü artırma, eleştirme veya destekleme gibi araçlarla kamuoyunu etkileyebilirler.
- **Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar), Dernekler ve Vakıflar:** Hem formel hem enformel düzeyde faaliyet gösterebilirler. Yerel siyasal gündemin oluşmasında, belediye politikalarının belirlenmesinde ve katılımcı yönetim modellerinin geliştirilmesinde rol alırlar (Gül vd., 2014).
- **Yerel Seçkinler ve Kanaat Önderleri:** Sosyal itibara dayalı otoriteleri nedeniyle seçim süreçlerinde siyasal yönlendirme yapabilirler. Özellikle küçük ve kırsal yerleşimlerde etki güçleri daha belirgindir.

4.3. Aktörler Arası Etkileşim ve Göçle İlişkisi

Sığınmacıların yerel düzeyde yoğunlukla bulunduğu alanlarda, yukarıda tanımlanan formel ve enformel aktörler arasındaki ilişkiler yeniden biçimlenmektedir. Özellikle belediyeler, hem hizmet sunumu hem de uyum politikaları bağlamında sığınmacı nüfusun ihtiyaçlarını gözetmek zorunda kalmakta; bu durum yerel siyasetin gündemini dönüştürmektedir (Çakırer ve Özservet, 2016: 49). Bu bağlamda, STK'lar ve uluslararası kuruluşlar, belediyelere hem mali hem teknik destek sağlayarak aktör ağının genişlemesine yol açmaktadır.

Öte yandan, yerel halkın sığınmacı algısı, siyasi partilerin stratejilerini ve seçmen davranışlarını doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle yerel siyaset, yalnızca hizmet sunumunun değil; aynı zamanda göç, kimlik ve güvenlik gibi daha geniş sosyo-politik meselelerin de tartışıldığı bir alan haline gelmektedir. Aktör-temelli bu yapı, sığınmacıların yalnızca "*politikaya konu*" değil, aynı zamanda

doğrudan ya da dolaylı olarak “*politik özne*” haline geldiği bir bağlamı ifade etmektedir. (Şimdi, 2020: 149-150).

5. GÖÇ OLGUSUNUN SİYASETE ETKİSİ

Göç, tarih boyunca toplumları sadece demografik açıdan değil; siyasal, kültürel ve ekonomik açılardan da dönüştüren güçlü bir sosyal olgu olarak karşımıza çıkmıştır. Göç süreci, bireyler için yeni yaşam olanakları ve uyum sorunları, devletler içinse ekonomik katkılarla birlikte güvenlik veya entegrasyon zorlukları doğurabilir. Ancak son yıllarda artan kitlesel ve zorunlu göç hareketleri, özellikle gelişmekte olan ülkeler için bu sürecin siyasal boyutunun daha belirgin hale gelmesine neden olmuştur. Bu durum, göç ve siyaset arasındaki çift yönlü ilişkinin daha karmaşık bir nitelik kazanmasına yol açmaktadır. Nitekim göç ve siyaset arasındaki ilişki, karşılıklı bir etkileşimle şekillenir: bir yandan siyasal yapı ve kararlar göç hareketlerini etkilerken; diğer yandan göç, siyasal yapıların yeniden biçimlenmesine ve toplumsal güç dengelerinin değişmesine yol açmaktadır (Tuncel ve Ekici, 2019: 52).

Göçün siyasete etkisi üç temel düzeyde sistematik olarak ele alınabilir: ulusal siyaset, yerel siyaset ve kimlik siyaseti. Ulusal düzeyde göç politikaları, vatandaşlık rejimleri, sınır güvenliği, entegrasyon stratejileri ve seçim kampanyaları üzerinden şekillenir. Yerel düzeyde ise göç, doğrudan hizmet sunumu, kent yönetimi, sosyal uyum, güvenlik ve seçmen davranışı gibi pratik alanlarda etkisini gösterir. Kimlik siyaseti düzeyinde ise göç, etnik-dini aidiyetlerin siyasallaşması, çok-kültürlülük tartışmaları ve yeni toplumsal hareketlerin ortaya çıkışı gibi süreçlerle siyasal alanı dönüştürmektedir. Bu bağlamda, özellikle demokratik sistemlerde göçmenlerin ya da sığınmacıların varlığı, seçmen algısını ve siyasi partilerin stratejik pozisyonlarını ciddi şekilde etkileyebilmektedir (Ulbig & Funk, 1999, s. 267).

Modern literatürde, göçün siyasete etkisi büyük ölçüde mekân-temelli siyaset teorileri ile açıklanmaktadır. Bu teoriye göre siyasal davranışlar, bireylerin yaşadıkları mekânlardaki sosyal, kültürel ve ekonomik yapıdan doğrudan etkilenir. Göç, bu mekânsal yapıları dönüştürerek siyasetin gündemini, önceliklerini ve aktörlerini yeniden şekillendirir (Heywood, 2015: 496). Örneğin, ani nüfus artışları, konut krizleri, kamu hizmetlerine erişim sorunları ya da iş gücü piyasasındaki rekabet gibi meseleler, yerel siyasal ortamda doğrudan etkili olan faktörlerdir. Göçmenlerin mekânsal dağılımı, sosyo-ekonomik profili ve kültürel entegrasyon düzeyleri, siyasal tepkilerin biçimini de belirler.

Türkiye örneği incelendiğinde, göçün siyasete etkisinin oldukça özgün ve karmaşık bir yapıya sahip olduğu görülür. Özellikle 2011 sonrası yaşanan Suriye kaynaklı zorunlu göç dalgası, Türkiye’yi hem demografik hem de siyasal açıdan derinden etkilemiştir. Bu süreçte, göçmenler yalnızca sosyal yardım ve barınma hizmetlerinin değil, aynı zamanda siyasi tartışmaların ve politik kutuplaşmaların da merkezine yerleşmiştir (İçduygu & Ayaşlı, 2019). Bu durum, Türkiye’de göç meselesinin giderek bir “*siyasal ajanda maddesi*” haline geldiğini göstermektedir.

Yerel siyaset özelinde ise göçün etkisi çok daha somut ve doğrudandır. Sığınmacıların yerleştiği kentlerde, belediyelerin altyapı, sosyal hizmet, eğitim ve sağlık gibi alanlarda artan yüklerle baş etmesi gerekmektedir. Bu durum, seçmenlerin yerel yöneticilere olan güvenini ve oy tercihini doğrudan etkilemektedir (TBB, 2021). Öte yandan, göçmen karşıtı söylemlerin bazı yerel siyasetçiler tarafından oy toplama aracı olarak kullanıldığı da dikkat çekmektedir. Özellikle sığınmacıların suçla ilişkilendirilmesi, ekonomik kriz dönemlerinde işsizlikle bağlantılandırılması ya da kültürel tehdit olarak sunulması, yerel politikaların yönünü ve sertliğini doğrudan etkilemektedir (Çakırer & Özservet, 2016).

Bu bağlamda göçmenler, yalnızca siyasal kararların pasif nesnesi değil, aynı zamanda siyasi süreçleri etkileyen aktif bir toplumsal kategori haline gelmektedir. Her ne kadar yasal olarak oy kullanma hakkına sahip olmasalar da, onların varlığı yerel siyasetin şekillenmesinde dolaylı fakat güçlü bir rol oynamaktadır. Halkın algısı, siyasi partilerin pozisyon alışı, belediye hizmetlerinin yönelimi gibi pek

çok dinamik, göçmenlerin görünürlüğü ve kamusal alanı paylaşma biçimleri üzerinden şekillenmektedir.

Bir diğer önemli nokta ise göçmenlerin politikleşme potansiyelidir. Özellikle uzun süreli yerleşimlerde, etnik, dini ya da kültürel aidiyetler etrafında oluşan göçmen topluluklar, hem kendi hak taleplerini dile getirmek hem de yerel karar alma süreçlerine katılmak için örgütlenmeye başlamaktadır. Diaspora oluşumları, bu bağlamda, hem kendi ülkelerine hem de bulundukları ülkenin siyasetine etki edebilecek ağlar kurmaktadır (Tuncel ve Ekici, 2019: 61).

Sonuç olarak, göç olgusu, günümüzde yalnızca sosyal ve ekonomik değil; aynı zamanda doğrudan siyasal bir mesele haline gelmiştir. Göçmenlerin mekânsal yerleşimleri, hizmet talepleri, kültürel varlıkları ve politik görünürlükleri, siyasal sistemlerin hem merkezinde hem de yerel düzeyinde etkili bir unsur haline gelmiştir. Bu durum, özellikle yerel yönetimlerin göç politikaları geliştirme zorunluluğunu ortaya koymakta; klasik yönetim modellerinin çok kültürlü ve çok aktörlü yapılarla uyumlu hale getirilmesini zorunlu kılmaktadır.

6. TÜRKİYE’DE GÖÇÜN TARİHSEL BOYUTU

Göç, Türk siyasal tarihinin en köklü ve belirleyici unsurlarından biridir. Bu olgu, Anadolu’nun demografik yapısını şekillendirmiş; Osmanlı İmparatorluğu’ndan Türkiye Cumhuriyeti’ne geçiş sürecinde hem siyasal kimliğin hem de ulus-devlet anlayışının oluşumuna doğrudan etki etmiştir. Türkiye’nin göçle ilişkisi yalnızca dışarıdan gelen nüfus hareketleriyle sınırlı kalmamış; aynı zamanda iç göç, mübadeleler, zorunlu göçler ve gönüllü geri dönüşlerle de çok boyutlu bir yapı kazanmıştır (Karpat, 2013; Kale, 2015).

6.1. Osmanlı’dan Cumhuriyet’e: Göçün Devlet İnşasındaki Rolü

Osmanlı İmparatorluğu döneminde göç, imparatorluk politikalarının bir aracı olarak kullanılmıştır. Özellikle 19. yüzyılda artan savaşlar, toprak kayıpları ve ulus-devletleşme süreçleri, Osmanlı’yı yoğun nüfus hareketleriyle karşı karşıya bırakmıştır. 1850’lerden itibaren Kafkasya’dan, Kırım’dan, Balkanlar’dan gelen Türk ve Müslüman nüfusun Anadolu’ya yönlendirilmesi, yalnızca demografik değil, aynı zamanda ideolojik bir stratejinin parçasıydı. Bu süreçte, sürgün edilen, zulüm gören veya tehdit altında olan Müslüman topluluklar, Osmanlı’nın “*ümmet siyaseti*” bağlamında Anadolu topraklarına yerleştirilmiş; bu da Anadolu’nun etnik ve dini kompozisyonunu köklü biçimde dönüştürmüştür (Göç İdaresi Başkanlığı, 2024; Arı, 1992).

Cumhuriyet’in ilanıyla birlikte göç politikası, daha belirgin bir şekilde ulus-devlet inşasının merkezi bir unsuru haline gelmiştir. 1923 Lozan Antlaşması ile Türkiye ve Yunanistan arasında yapılan nüfus mübadelesi, modern Türkiye’nin göç tarihindeki en dramatik kırılma noktalarından biri olmuştur. Bu süreçte yaklaşık 1,3 milyon Ortodoks Hristiyan Yunanistan’a gönderilmiş; 500 binden fazla Müslüman Türk Anadolu’ya göç etmiştir. Bu durum, yalnızca demografik yapıyı değiştirmemiş; aynı zamanda yeni Cumhuriyet’in inşasına yönelik ideolojik bir zemin oluşturmuştur (Kale, 2015).

1926 tarihli 885 sayılı İskân Kanunu’nun 2. maddesiyle, Türk kültürüne⁴ “*uygun*” olmayan grupların (örneğin anarşistler, çingeneler, casuslar) Türkiye’ye kabul edilmeyeceği açıkça belirtilmiştir. Bu yasa, göçmen kabulünde etno-kültürel homojenliğin temel kriter olarak belirlendiğini göstermektedir (Şahin, 2023: 242).

⁴ Metinde geçen “Türk harsı/kültürü” ifadesi, 1926 tarihli yasa bağlamında etno-kültürel uyumu esas alan bir anlayışı temsil etmektedir. Günümüzde ise “kültür” ve “hars” gibi kavramlar daha çoğulcu ve kapsayıcı biçimde yorumlanmaktadır.

1927 nüfus sayımı sonrası ortaya çıkan iş gücü eksikliği ve kadın-yaşlı-çocuk yoğunluklu nüfus yapısı da göçün sadece kültürel değil ekonomik bir zorunluluk olarak görüldüğünü ortaya koymaktadır (Mango, 2011: 153).

6.2. Soğuk Savaş Dönemi: İkili Anlaşmalar ve Kontrollü Göç

1950 sonrası dönemde Türkiye'nin göç politikası hem iç siyasetteki dönüşümler hem de uluslararası konjonktür doğrultusunda yeni bir yön kazanmıştır. Demokrat Parti iktidarı, göç politikalarını daha esnek hale getirerek hem nüfus artırma hem de iş gücü ihtiyacını karşılama stratejisi izlemiştir. Türkiye bu dönemde coğrafi kısıtlama ile taraf olduğu 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne katılarak, sadece Avrupa'dan gelen sığınmacılara mülteci statüsü vereceğini taahhüt etmiştir (Kirişçi ve Karaca, 2015: 299-300). Yine bu dönemde kabul edilen iki önemli yasal düzenleme, göç yönetiminin hukuki çerçevesini oluşturmuştur:

- 5682 sayılı Pasaport Kanunu: Ülkeye giriş-çıkış işlemlerini düzenleyen bu kanun, göç hareketlerinin kontrol altına alınmasını amaçlamıştır.
- 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun: Yabancıların ikamet, seyahat ve sınır dışı edilme koşullarını düzenlemiştir.

Aynı dönemde Bulgaristan ve Yugoslavya ile yapılan ikili anlaşmalar kapsamında “*yakın akraba*” ve “*serbest göçmen*” statüsünde Türk ve Müslüman nüfusun Türkiye'ye kabul edilmesi sağlanmıştır (Şahin, 2023: 246). Göçmenlerin iskanlı ya da serbest statüde kabulü, Türkiye'nin demografik haritasını adım adım yeniden şekillendirmiştir.

6.3. 1980 Sonrası: Krizler, Çatışmalar ve Yeni Göç Dalgaları

1980'li yıllardan itibaren Orta Doğu'da yaşanan siyasi istikrarsızlıklar, Türkiye'nin göç politikalarında ciddi değişimlere neden olmuştur. İran'daki 1979 devrimi, Irak-İran Savaşı, Halepçe Katliamı (1988), Körfez Savaşı (1991) gibi gelişmeler Türkiye'yi mülteci geçiş güzergâhı ve kısmen de hedef ülke haline getirmiştir (Kirişçi ve Karaca, 2015).

Özellikle Halepçe olayında yaşanan göç dalgası, Türkiye'nin ilk kez büyük ölçekte “*güvenli bölge*” oluşturma politikası izlediği bir süreç olmuştur. Irak'tan gelen Kürt mülteciler sınır dışı kamp alanlarına yerleştirilmiş, ülke sınırları içine alınmamıştır (Şahin, 2023: 248).

Bu dönemde Türkiye'nin göç politikası, belirgin şekilde ulusal güvenlik kaygıları çerçevesinde şekillenmiştir. Bununla birlikte, yaşanan düzensiz göç hareketleriyle mücadele amacıyla çeşitli hukuki düzenlemeler hayata geçirilmiştir (Değirmenci, 2022, s. 90-92).

6.4. 2011 ve Sonrası: Suriyeli Sığınmacılar ve Yeni Paradigma

2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı, Türkiye'nin göç tarihinde kırılma yaratan en büyük kitlesel göç hareketine neden olmuştur. Açık kapı politikası çerçevesinde Türkiye, milyonlarca Suriyeli sığınmacıya kapılarını açmış; ancak kısa süreli “*misafirlik*” algısı zamanla kalıcılığa dönüşmüştür. Bu süreç, sadece demografik değil; siyasal, ekonomik ve sosyo-kültürel birçok yapıyı sarsıcı biçimde etkilemiştir (TBB, 2021).

Suriyeli sığınmacıların statüsü, 2014 yılında yürürlüğe giren “*Geçici Koruma Yönetmeliği*” (GKY) ile yasal çerçeveye oturtulmuştur. Aynı zamanda 6458 sayılı “*Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*” (YUKK) ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş; sığınmacı yönetimi, klasik iskân politikalarından farklı olarak entegre göç yönetimi modeline dayandırılmıştır (Topal, 2015).

Bu yeni paradigma, Türkiye'nin sadece bir “*geçiş ülkesi*” değil, aynı zamanda bir “*hedef ülke*” haline gelmesini beraberinde getirmiştir (Kurt ve Tatar, 2024). Suriyelilerin sayıca fazlalığı, ekonomik etkileri, yerel halkla ilişkileri ve siyasal arenadaki görünürlükleri, göçü artık salt insani değil, yoğun siyasal bir mesele haline getirmiştir. Bu da Türkiye'nin göç politikasında daha planlı, şeffaf ve çok aktörlü bir yaklaşıma olan ihtiyacı gündeme getirmiştir.

7. DÜNDEN BUGÜNE TÜRKİYE’NİN GÖÇ POLİTİKASI

Türkiye’nin göç politikası, tarihsel olarak yalnızca demografik ya da ekonomik bir mesele değil; aynı zamanda siyasal rejimin doğası, ulusal güvenlik algısı, kültürel kimlik anlayışı ve uluslararası konjonktürle şekillenmiş çok boyutlu bir süreçtir. Osmanlı’dan devralınan çok kültürlü toplumsal yapının ve göç deneyiminin izleri, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan günümüze kadar göç politikalarının temel referanslarını oluşturmuştur. Bu politikalar zaman içinde hem ulus-devlet inşa sürecine hizmet eden araçlar olmuş, hem de uluslararası normlara uyum sağlama zorunluluğuyla dönüşüme uğramıştır.

7.1. Cumhuriyet’in İlk Yıllarında Göç: Ulus-Devlet Refleksi

1923’te Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte Türkiye’nin göç politikası, ulus-devlet inşa süreciyle doğrudan ilişkilendirilmiştir. Yeni kurulan devletin temel hedefi, etnik ve kültürel olarak homojen bir ulusal kimlik yaratmak olmuştur. Bu nedenle göç politikaları, çoğunlukla Türk ve Müslüman nüfusun ülkeye kazandırılması yönünde şekillendirilmiştir (Arı, 1992). 1923’te Yunanistan ile yapılan Lozan Antlaşması kapsamında gerçekleşen nüfus mübadelesi, bu yaklaşımın en çarpıcı örneğidir. Söz konusu mübadele ile Anadolu’dan giden 1,3 milyon Ortodoks Hristiyan’a karşılık, Yunanistan’dan gelen 500 binden fazla Müslüman Türk Anadolu’ya yerleştirilmiştir (Kale, 2015).

Göç politikalarının bu dönemde ideolojik bir boyut kazandığı açıktır. Özellikle 1926 tarihli 885 sayılı İskân Kanunu’nun 2. maddesiyle, “*Türk kültürüne dahil olmayanların*” Türkiye’ye kabul edilmeyeceği belirtilmiş; bu yasa, göçün sadece bir nüfus politikası değil, aynı zamanda bir kültürel filtre olarak da işlediğini ortaya koymuştur (Şahin, 2023: 242). Benzer şekilde 1934’te çıkarılan 2510 sayılı yeni İskân Kanunu, iskanın sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal uyum ve kültürel homojenlik hedefiyle yürütülmesini öngörmüştür.

7.2. Soğuk Savaş Döneminde Esneklenen Politikalar

1950’li yıllardan itibaren Türkiye, iç politikadaki demokratikleşme süreci ve dış politikada Batı ile bütünleşme çabaları doğrultusunda göç politikalarında görece bir esneklik göstermeye başlamıştır. Özellikle Bulgaristan ve Yugoslavya’dan gelen Türk soylu göçmenler için yapılan ikili anlaşmalar, Türkiye’nin göçü hem etnik kimlik hem de iş gücü kaynağı olarak değerlendirdiğini göstermektedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2024). Bu göçler, aynı zamanda tarımsal kalkınma politikalarına da entegre edilmiş; yeni gelen göçmenler, kırsal alanlara yerleştirilerek üretken iş gücü olarak kullanılmıştır.

1951 Cenevre Sözleşmesi’ne coğrafi sınırlama ile taraf olan Türkiye, sadece Avrupa’dan gelen sığınmacılara mülteci statüsü tanıyacağını beyan etmiş ve böylece küresel yükümlülüğünü sınırlı düzeyde kabul etmiştir (Kirişçi ve Karaca, 2015: 299). Bu durum, Türkiye’nin göç politikasında güvenlik odaklı tutumunun sürdüğünü göstermektedir. Aynı zamanda 1950’lerde çıkarılan 5682 ve 5683 sayılı kanunlarla yabancıların ikamet ve seyahatleri yasal zemine kavuşturulmuştur.

7.3. 1980 Sonrası: Güvenlik Paradigmasının Gölgesinde Göç

1980’li yıllarda yaşanan bölgesel krizler, Türkiye’nin göç politikalarının yeniden şekillenmesine neden olmuştur. İran Devrimi, Irak-İran Savaşı, Halepçe Katliamı ve Körfez Savaşı gibi olaylar, Türkiye’yi büyük ölçekli sığınmacı hareketleriyle karşı karşıya bırakmıştır. Bu dönemde Irak’tan gelen Kürt sığınmacılar, Türkiye’nin ilk kez kitlesel göç karşısında “*güvenli bölge oluşturma*” politikası izlemesine neden olmuştur. Sığınmacıların sınıra yakın bölgelerde oluşturulan kamplarda tutulması, ülke içindeki etnik gerilimlerin büyümesini önlemeyi amaçlamıştır (Kirişçi ve Karaca, 2015).

Bu süreçte göç politikaları, insan hakları çerçevesinden ziyade ulusal güvenlik odaklı olarak yürütülmüş; özellikle Kürt meselesi bağlamında göç, iç tehdit algısıyla bütünleşmiştir. Bu durum, Türkiye’nin göçü bir “*sorun alanı*” olarak kodlamasına ve çözüm stratejilerini askeri-politik ekseninde geliştirmesine yol açmıştır.

7.4. 2000'ler ve Sonrası: Avrupa Birliği Uyum Süreci ve Hukuki Reformlar

2000'li yıllarda Türkiye'nin Avrupa Birliği ile tam üyelik müzakerelerine başlaması, göç politikalarında köklü dönüşümlerin önünü açmıştır. Bu dönemde Türkiye, göç yönetimini daha kurumsal, şeffaf ve insan haklarına dayalı bir çerçeveye oturtma konusunda önemli adımlar atmıştır. En dikkat çekici gelişme, 2013 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile birlikte Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulmasıdır. Bu yasa, Türkiye'de göç yönetimini merkezi bir kuruma bağlamış, uluslararası koruma, geçici koruma, sınır dışı işlemleri ve ikamet izinleri gibi konuları sistematik hale getirmiştir.

Aynı yıl, Geçici Koruma Yönetmeliği (2014) yürürlüğe girmiş ve özellikle Suriyeli sığınmacıların statüsü netleşmiştir. Türkiye böylece, "*misafir*" söyleminden çıkarak, sığınmacılara hukuki bir statü tanımış ve hizmet sunumunu organize etmeye başlamıştır (Topal, 2015).

7.5. Suriyeli Sığınmacılar Sonrası Dönem: Kalıcılıkla Yüzleşme

2011 sonrası yaşanan Suriye iç savaşı ile birlikte Türkiye, tarihindeki en büyük kitlesel göç dalgasıyla karşı karşıya kalmıştır. Açık kapı politikası çerçevesinde milyonlarca Suriyeliye kapılarını açan Türkiye, bu göçün geçici bir durum olmadığı gerçeğiyle yüzleşmek zorunda kalmıştır. 2023 yılı itibarıyla 3,5 milyonun üzerinde kayıtlı Suriyeli Türkiye'de yaşamaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2024). Bu durum, Türkiye'nin hem iç hem de dış politikasında ciddi değişimlere yol açmış; sığınmacı meselesi, siyasi kutuplaşmanın ve seçim kampanyalarının ana temalarından biri haline gelmiştir (Buluz, 2015).

Türkiye'nin göç politikaları bu dönemde karmaşık bir yapıya bürünmüştür. Bir yandan insani yükümlülükler ve uluslararası normlara uyum çabası sürerken, diğer yandan kamuoyu baskısı ve siyasi hesaplar göç yönetimini pragmatik ve yer yer popülist bir hatta sürüklemiştir. Özellikle yerel yönetimlerin artan yükü, sosyal uyum projelerinin yetersizliği ve ekonomik sorunların sığınmacılara fatura edilmesi gibi dinamikler, göç politikasının merkezden yerele kaymasına yol açmıştır.

8. TÜRKİYE'DE SİĞINMACILARIN YEREL SİYASETE ETKİSİ

Küresel düzeyde artan zorunlu göç hareketleri, yalnızca ulusal sınırların ötesine geçen insani krizlere değil, aynı zamanda yerel düzeyde derin siyasal ve yönetsel dönüşümlere de yol açmaktadır. Türkiye, 2011 sonrası Suriyeli sığınmacılar başta olmak üzere yoğun kitlesel göç dalgalarına maruz kalarak, tarihinin en karmaşık göç yönetimi süreçlerinden birini deneyimlemiştir. Bu deneyim, göç olgusunun doğrudan ve dolaylı yollarla yerel siyasetin yeniden yapılanmasında nasıl belirleyici bir unsur haline geldiğini açıkça ortaya koymaktadır. Çünkü göç, en somut etkilerini ulus-devletin soyut sınırlarında değil, doğrudan şehirlerin sokaklarında, mahallelerinde ve kamu hizmeti sunan yerel aktörlerin gündemlerinde göstermektedir (TBB, 2021: 5; Çakırer & Özservet, 2016: 49).

8.1. Yerel Yönetimler ve Sığınmacı Gerçeği

Yerel yönetimler, özellikle belediyeler, belirli bir coğrafyada halkın ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulmuş kamu kurumlarıdır. 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre, bu kurumların temel görevi; barınma, temizlik, ulaşım, sağlık, eğitim, çevre gibi alanlarda hizmet sunmaktır. Ancak bu hizmet kapasitesi, doğrudan nüfus büyüklüğü ve yapısıyla ilişkili olduğundan, ani göç dalgaları belediyelerin altyapısını zorlamakta ve hizmet kalitesini düşürmektedir (TBB, 2021).

Göçmenlerin yerel hizmetlere erişimiyle ilgili yaşanan sorunlar, zamanla siyasi gerilimin de temel kaynaklarından biri haline gelmektedir. Belediyelerin karşılaştığı bütçe yetersizliği, personel eksikliği ve merkezi yönetimden yeterli destek alamama gibi sorunlar, göç olgusunun yerel siyasette partilerüstü bir kriz alanı haline gelmesine neden olmuştur. Bu durum, bazı belediyelerin sığınmacılara yönelik hizmet sunumunda seçici ve politik kararlar almasına yol açmıştır. Örneğin Bolu ve Afyonkarahisar

Belediyeleri, sığınmacılara yönelik su ve nikah hizmet bedellerine olağanüstü zamlar yaparak göçmen karşıtı politikaları kurumsallaştırmış, bu kararlar Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) tarafından ayrımcı olarak değerlendirilmiştir (TİHEK, 2024; 2025).

8.2. Yerel Siyasette Sığınmacı Varlığının Algılanışı

Sığınmacıların varlığı, halkın gündelik yaşamında doğrudan hissedilen bir gerçekliğe dönüştükçe, siyasi algı ve tercihleri de etkilemeye başlamaktadır. Bu bağlamda sığınmacılar, doğrudan seçmen olmasalar da, seçmenlerin psikolojisini, kaygılarını ve önceliklerini etkileyen siyasal bir faktöre dönüşmektedir. Özellikle büyükşehirlerde konut krizi, işsizlik, enflasyon ve sosyal yardım rekabeti gibi konular, sığınmacı varlığıyla ilişkilendirilmekte; bu da belediyelerin izleyeceği politikaları şekillendirmektedir (Buluz, 2015).

Bu süreçte ortaya çıkan en önemli dinamiklerden biri, seçmenlerin taleplerine göre şekillenen popülist yerel politikalar. Bir yanda göçmen karşıtı söylemlerle milliyetçi seçmen kitlesine hitap eden aktörler bulunurken, diğer yanda sosyal uyumu önceleyen ve insan haklarına dayalı bir yaklaşımı benimseyen yerel yöneticiler yer almaktadır. Bu ikili yapı, yerel siyasetin göç karşısında nasıl ideolojik olarak kutuplaştığını da göstermektedir.

8.3. Hizmet Sunumu ve Kurumsal Dönüşüm

Göçle birlikte ortaya çıkan yeni sosyo-demografik yapı, belediyelerin hizmet sunumu anlayışını da dönüştürmek zorunda bırakmıştır. Özellikle büyükşehir belediyeleri (İstanbul, Ankara, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa) artan göçmen nüfusa yönelik olarak sosyal yardım, tercüme hizmetleri, sağlık danışmanlığı, psikolojik destek ve entegrasyon projeleri gibi yenilikçi uygulamalar geliştirmek durumunda kalmıştır (Babaoğlu & Kocaoğlu, 2017).

Bununla birlikte yerel yönetimlerin göç yönetiminde formel bir yetkisi olmamakla birlikte, fiilen sığınmacı politikalarının ana uygulayıcı aktörleri haline gelmişlerdir. Yerel yönetimler bu süreçte yalnızca kamu hizmeti sunan idari yapılar değil; aynı zamanda sosyal uyumun, kriz yönetiminin ve kentsel planlamanın da baş aktörleri haline gelmişlerdir. Bu bağlamda bazı belediyeler, uluslararası kuruluşlarla iş birliği yaparak fon ve teknik destek sağlama yoluna gitmiştir. Bu durum, yerel siyasetin sadece iç dinamiklere değil, aynı zamanda uluslararası aktörlere de açıldığını göstermektedir.

8.4. Siyasal Rekabet, Uyum ve Gerilim

Yerel siyasetin en belirgin sahnesi olan yerel seçimler, göçmen meselesinin siyasi rekabette nasıl kullanıldığını ortaya koymaktadır. Özellikle 2019 yerel seçimlerinde muhalefet partileri, iktidarın göç politikalarını sert biçimde eleştirerek seçmen nezdinde yeni bir mobilizasyon kanalı oluşturmuşlardır. AK Parti'nin büyükşehirlerde oy kaybı yaşamasının ardında, sığınmacılara yönelik toplumsal hoşnutsuzlukların da etkili olduğu ileri sürülmektedir (Buluz, 2015). Bu durum, göçün sadece sosyal ya da ekonomik değil, doğrudan seçim sonuçlarını etkileyen bir siyasi değişken haline geldiğini göstermektedir.

Ayrıca, halk ile sığınmacılar arasında yaşanan gerilimlerin artması, belediyeleri “iki tarafı idare eden” bir pozisyona zorlamaktadır. Belediyeler hem toplumsal tepkiyi azaltmaya hem de sosyal uyum projeleri geliştirmeye çalışırken, siyasal baskı ve kaynak yetersizliğiyle karşı karşıya kalmaktadır (TBB, 2021). Bu süreçte izlenen politikaların başarısı, yerel yöneticilerin kriz yönetimi kapasitesine, kamuoyu yönetimine ve iletişim stratejilerine doğrudan bağlı hale gelmiştir.

8.5. Geleceğe Dair Yönelimler

Sığınmacıların Türkiye'deki mevcudiyeti kalıcı bir gerçeklik olarak algılanmaya başladıkça, yerel siyaset de bu duruma uyum sağlamaya çalışmaktadır. Kardeş şehir projeleri, gönüllü geri dönüş destek programları, sosyal uyum eğitimleri, çok dilli belediye hizmetleri ve entegrasyon odaklı istihdam

politikaları gibi araçlar, yerel yönetimlerin önümüzdeki dönemde geliştirmesi gereken stratejik araçlar arasında yer almaktadır (Ateş, 2020: 36).

Bu bağlamda yerel siyasetin göç yönetiminde daha aktif, planlı, katılımcı ve çok aktörlü bir anlayışı benimsemesi; sadece krizleri yönetmek değil, sürdürülebilir toplumsal uyumu sağlamak açısından da zorunluluk haline gelmiştir. Sığınmacıların sosyal, ekonomik ve kültürel sistemlere entegrasyonu yalnızca göçmenler için değil, aynı zamanda Türkiye'nin sosyal barışı ve siyasal istikrarı için de kritik bir önemdedir.

9. SONUÇ

Bu çalışma, göç olgusunun Türkiye'de özellikle yerel siyaset üzerindeki etkilerini bütüncül bir yaklaşımla ele alarak, göç-siyaset ilişkisini yalnızca ulusal politikalar düzeyinde değil; aynı zamanda kent yaşamının gündelik siyasal pratikleri bağlamında analiz etmeyi amaçlamıştır. Göçün tarihsel, sosyolojik ve politik boyutlarının bir araya getirildiği bu inceleme, özellikle Suriyeli sığınmacılarla birlikte yoğunluk kazanan zorunlu göç hareketlerinin, Türkiye'deki yerel yönetim yapıları, hizmet sunumu mekanizmaları ve seçmen davranışları üzerinde çok yönlü etkiler yarattığını ortaya koymuştur.

Araştırma sonucunda ulaşılan temel bulgulardan ilki, Türkiye'nin göç politikalarının tarihsel olarak ulus-devlet inşa sürecinin bir parçası olarak şekillendiği, ancak 2011 sonrası yaşanan Suriyeli sığınmacı krizinin bu politikaları hızla dönüştürerek Türkiye'yi kalıcı göçmen nüfusla yüzleşmek zorunda bıraktığıdır. Bu dönüşüm yalnızca merkezi yönetim politikalarını değil, doğrudan yerel yönetimlerin idari, sosyal ve siyasal yükünü de dramatik biçimde artırmıştır. Yerel yönetimler, fiilen göç yönetiminin en kritik aktörleri haline gelmiş; fakat mevzuatın sınırlılıkları, kaynak yetersizliği ve siyasal baskılar nedeniyle bu rolü çoğu zaman etkin şekilde yerine getirememiştir (TBB, 2021; Göç İdaresi Başkanlığı, 2024).

İkinci olarak, göçmenlerin yerel düzeyde doğrudan seçmen olmasalar dahi, halkın algıları üzerinden siyasal aktörlerin pozisyonunu ve seçim stratejilerini belirleyici ölçüde etkiledikleri tespit edilmiştir. Sığınmacıların hizmetlere erişimi, sosyal yardımlar üzerindeki rekabet, toplumsal güvenlik ve kültürel uyum gibi meseleler, yerel halk ile göçmenler arasında gerilimi artırırken; bu gerilim yerel siyasetçilerin politikalarını doğrudan şekillendirmektedir. Yerel siyasette sığınmacılar çoğu zaman bir *“sorun nesnesi”* olarak konumlandırılmakta; bu durum göç yönetimini insani çerçevenin dışına çıkararak popülist söylemlerin aracı haline getirmektedir (Buluz, 2015; Çakırer & Özservet, 2016).

Üçüncü olarak, göçmen karşıtı söylemlerin yerel siyasal rekabetin temel unsurlarından biri haline geldiği gözlemlenmiştir. Özellikle 2019 yerel seçimlerinde bazı belediyelerin göçmen karşıtı politikaları kamuoyunda geniş yer bulmuş; bu söylem seçmen mobilizasyonu için stratejik bir araç olarak kullanılmıştır. Bu durum, yerel siyasetin giderek daha fazla *“kültürel çatışma alanı”* haline geldiğini göstermektedir. Aynı zamanda bu gelişmeler, göçmen haklarına yönelik riskleri de artırmakta; anayasal eşitlik ilkesi ve insan hakları bağlamında tartışmalı uygulamaların meşrulaştırılmasına zemin hazırlamaktadır.

Çalışma, bu dinamikleri analiz ederken yalnızca mevcut durumu açıklamakla yetinmemiş, aynı zamanda aktör-temelli analiz modeli ile göçün yerel siyasetteki çok aktörlü doğasını açığa çıkarmaya çalışmıştır. Bu bağlamda formel aktörler (belediyeler, valilikler, siyasi partiler) ile enformel aktörler (STK'lar, medya, dini gruplar, kanaat önderleri) arasındaki etkileşim, yerel göç yönetiminin pratik doğasını belirleyen temel unsurlar arasında yer almıştır.

Politika Önerileri

Bu bağlamda, aşağıdaki öneriler çalışmanın bulguları ışığında geliştirilmiştir:

1. Yerel yönetimlerin göç yönetiminde yasal yetki ve kaynak bakımından güçlendirilmesi gerekmektedir. Mevcut durumda merkezi hükümetin göç politikaları belirleyici konumda olsa da, hizmet sunumunun esas yükü belediyelerdedir.
2. Sığınmacılara yönelik yerel hizmetlerin siyasal manipülasyondan uzak, kurumsal ve eşitlikçi temellerle yürütülmesi, sosyal uyumun ve toplumsal barışın tesisi için zorunludur.
3. Yerel düzeyde katılımcı mekanizmaların geliştirilmesi, hem yerel halkın hem de göçmenlerin karar alma süreçlerine dâhil olmasını sağlayacak ve siyasal kutuplaşmayı azaltacaktır.
4. Medya ve kamuoyu aracılığıyla geliştirilen göçmen karşıtı söylemlere karşı bilinçlendirme çalışmaları, yerel demokrasi ve insan hakları kültürünü güçlendirmelidir.
5. Uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum ile iş birliği, hem maddi kaynak hem de kurumsal kapasite anlamında yerel yönetimlerin göç yönetiminde daha esnek ve etkili hale gelmesini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, Ü. (2019). Şartlı Mülteciler ve Ulusal Güvenlik. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23(3), 1211-1225.
- Akdağ, M. (2020). Medya Siyaset Etkileşimi Bağlamında Türkiye’de Siyasetin Medya Alanındaki Düzenlemeleri Üzerine Bir İnceleme. Erciyes İletişim Dergisi, 7(2), 1173-1197.
- Akdoğan, Y. (2008). Yerel Siyaset-Kavramlar. Yerel Siyaset, 1, 9-15.
- Ateş, K. (2020). Göç Yönetiminde Yerel Yönetimlerin Rolü. Iğdır University Journal of Faculty of Economics and Administrative Sciences (5), 23-40.
- Aktel, M., & Kaygısız, Ü. (2018). Türkiye’de Göç Yönetim. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 23(2), 579-604.
- Arı, K. “Cumhuriyet Dönemi Nüfus Politikasını Belirleyen Temel Unsurlar”. Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi 8, no. 23 (March 1992): 409-20.
- Babaoğlu, C. ve Kocaoğlu, M. (2017), Kentli Sığınmacılar Meselesi ve Belediyeler, Türk İdare Dergisi, S.485, (s. 497-516).
- Bogdanor, V. (1999) “Blackwell’in Siyaset Bilimi Ansiklopedisi, (B. Peker, Çev.) Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Buluz, N. (2015), “Suriyeli Sığınmacılar Ak Parti’ye Oy kaybettiriyor”, Turkish Forum 25.05.2015.
- Çakırer, Ö. Y. (2016). Uluslararası Göç, Yerel Yönetimler ve Toplumsal Uyum. TBB İller ve Belediyeler Dergisi, 8/3, 48-55.
- Danış, A. D. (2004). Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye, Birikim Dergisi, 184(185), 216-224.
- Değirmenci, M. (2022), Geç Dönem Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Göç Politikalarının Evrimi, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Geçici Koruma Yönetmeliği (2014). Resmi Gazete (Sayı: 29153).
- Göymen K. (2006), Yerel Siyaset Dergisi Röportajı, Yerel Siyaset Dergisi, Sayı 1.
- Gül H., Kiriş H. M., Negiz N. ve Gökdayı İ. (2014). Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yerel Siyaset, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Heywood A. (2015). Siyaset, Adres Yayınları, Ankara.

- İçduygu, A. ve Ayaşlı E. (2019). Geri Dönüş Siyaseti: Suriyeli Mültecilerin Dönüş Göçü İhtimali ve Gelecek Senaryoları, İstanbul: Mire Koç Çalışma Notları.
- Kale, B., (2015), Zorunlu Göçün 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu Üzerindeki Etkileri, Türkiye'nin Göç Tarihi, 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler, (Derleyenler: M. Murat Erdoğan, Ayhan Kaya) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 507, İstanbul, Haziran 2015. s. 153-169.
- Karpat, K., (2013). Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler, İstanbul: Timaş Yayınları
- Kartal, B. ve Başçı, A. G. E. (2014). Türkiye'ye Yönelik Mülteci ve Sığınmacı Hareketleri, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12(2), 275-299.
- Kirişçi, K. ve Karaca, S. (2015). Hoşgörü ve Çelişkiler: 1989, 1991 Ve 2011'de Türkiye'ye Yönelen Kitleli Mülteci Akınları.
- M. M. Erdoğan, A. Kaya (Der.), Türkiye'nin Göç Tarihi: 14. Yüzyılında 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler İçinde (s.295-314), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kurt, M., ve Tatar, V. (2024). Kaynak Ülkeden Hedef Ülkeye Dönüşen Türkiye ve Hedef Ülke Olmanın Getirdiği Dezavantajlar, Disiplinlerarası Yenilik Araştırmaları Dergisi, 4(1), 73-81.
- Mango, A., (2011), "Atatürk", Türkiye Tarihi 1839-2010: Modern Dünyada Türkiye, Çev. Zuhal Bilgin, C.4, Kitap Yayınevi.
- Özer, İ., (2004), Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme, Bursa: Ekin Kitabevi.
- Şahin M. C., Aydemir, S., (2018), Zorunlu-Kitleli Göç Olgusuna Sosyolojik Bir Yaklaşım: Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar Örneği. Dini Araştırmalar 21/15-06 (Haziran 2018), 121-148.
- Şimdi, M. (2020). Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Siyasal Katılım Davranışları: Mardin Örneği. Uluslararası Ekonomi Siyaset İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 3(3), 147-160.
- Topal, A. H. (2015). Geçici Koruma Yönetmeliği Ve Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü. İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2(1), 5-22.
- Tuncel, G., & Ekici, S. (2019). Göçün Siyasal Etkisi: Suriyeli Göçmenlerin Türkiye Siyasetine Etkisi. Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, 9(2), 48-72. <https://doi.org/10.20493/birtop.648831>
- Ulbig S. G. ve Funk C. L. (1999) Conflict Avoidance and Political Participation, Political Behavior, 21(3), 265-282.
- Ünsal, A. (2019). Uluslararası Göç Kavramı Ve Uluslararası Göçün Ülke Ekonomileri Üzerinde Muhtemel Etkileri. Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi, (18), 53-65.
- Yalçın, C. (2004), Göç Sosyolojisi, Ankara: Anı Yayıncılık.